

В. М. Швайдак,
аспірант, ВНЗ "Національна академія управління", м. Київ

МАКРОЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ

V. Shvaidak,
PhD student, Kyiv higher educational establishment "National Academy of Management"

MACROECONOMIC REGULATION OF BANK INVESTMENT LENDING

У статті проаналізовано сучасний стан та визначено фактори і резерви нарощування банківського інвестиційного кредитування в Україні. Виявлено негативні тенденції щодо формування інвестиційних кредитних портфелів банків, згортання банківського кредитування реального сектору економіки, пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та малого бізнесу.

З'ясовано, що суттєвий вплив на динаміку і структуру інвестиційних кредитів, що надаються міжнародними, зарубіжними та вітчизняними банками, спричиняє макроекономічна регуляторна політика. Автором виділено дві групи інструментів макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування за напрямками впливу — загальні та спеціальні. До загальних інструментів макроекономічного регулювання віднесено інструменти грошово-кредитної політики, що впливають на процеси інвестиційного кредитування через інституціоналізацію фінансового ринку, грошову пропозицію, облікову ставку, нормативи обов'язкового резервування, операції на валютному ринку та операції з облігаціями внутрішньої державної позики. Спеціальні інструменти макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування включають правове супроводження кредитної діяльності банків, податкові преференції, встановлення пільгових відсоткових ставок, відшкодування державою ставок по кредитах для пріоритетних секторів економіки, співфінансування інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства. Констатовано, що прийняття державно-управлінських рішень в інвестиційно-кредитній сфері щодо реалізації інструментів макроекономічного регулювання містить обмеження, встановлені вимогами МВФ та міжнародними правилами з банківського нагляду та регулювання.

Авторські пропозиції щодо макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування полягають у наступному. Основною передумовою залучення заощаджень домогосподарств, фінансово-промислових груп, іноземних суб'єктів господарювання на інвестиційні цілі є запровадження дієвого механізму захисту приватних фінансів у банківській системі України. Потребує впровадження механізму цільового випуску облігацій внутрішньої державної позики під пріоритетні інвестиційні проекти та встановлення державних преференцій щодо інвестиційного кредитування бізнесу. Активізація інвестиційної активності можлива за умови проведення експансивної монетарної політики, що полягає у розширенні грошової пропозиції, поступового зниження облікової ставки з комплементарним застосуванням немонетарного механізму протидії інфляційним процесам. Це дозволить розширити доступ бізнесу до кредитних інвестиційних ресурсів за прийнятними умовами і відсотковими ставками.

The article studies current situation and defines the factors and reserves to increase bank investment lending in Ukraine. Negative tendencies were found in the formation of banks' investment credit portfolios, curtailing of bank lending to the real economy, priority areas of innovation activities and SMEs.

It was also found that macroeconomic regulation policies have a significant impact on the dynamics and structure of investment loans provided by international, foreign and domestic banks. The author has identified two groups of instruments of bank investment lending macroeconomic regulation based on their areas of influence — general and special. General macroeconomic regulation instruments include instruments of monetary policy impacting the processes of investment lending through the institutionalization of financial market, money supply,

discount rates, reserve requirements, operations in the foreign exchange market and government bonds. Special instruments of macroeconomic regulation of bank investment lending include legal support for bank lending activities, tax benefits, preferential interest rates, compensating loan interest rates for priority sectors by the government, co-financing of investment projects based on public-private partnerships. The article states that adoption of state administrative decisions in investing and lending in respect to the implementation of macroeconomic regulation instruments is restricted by IMF requirements and the requirements of international guidelines on banking regulation and supervision.

The author's offers for macroeconomic regulation of bank investment lending are as follows. The basic premise of savings attracting of households, financial and industrial groups and foreign entities for investment purposes is to introduce an effective mechanism of private finance protection within the Ukrainian banking system. It is necessary to implement a mechanism for target issue of government bonds for priority investment projects, as well as to establish government's benefits for business investment lending. Enhancing of investment activity will be possible in case of expansionary monetary policy aimed at the increasing of money supply and gradual reduction of discount rate with the complementary use of non-monetary methods of controlling inflation. This will help to increase access of businesses to credit investment resources under reasonable terms and at appropriate interest rates.

Ключові слова: банківське інвестиційне кредитування, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, макроекономічне регулювання, макроекономічна інвестиційна політика.

Key words: bank investment lending, investment activities, investment policy, macroeconomic regulation, macroeconomic investment policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Забезпечення інвестиційної самодостатності національної економіки передбачає диверсифікацію джерел фінансування капітальних інвестицій. До інвестиційних процесів мають бути залучені не тільки власні кошти підприємств, питома вага яких у загальному обсязі інвестування є найвищою, а фізичні обсяги вкрай недостатніми. Потребує акумуляції фінансових ресурсів банківська система держави задля нарощування банківського інвестиційного кредитування. На часі впровадження інвестиційно-кредитного ланцюжка залучення вітчизняного капіталу, раніше виведеного з України, та акумулювання через банківську систему олігархічних фінансів на засадах соціально-патріотичної активності [1, с. 15].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці інвестиційного кредитування в Україні присвячені праці таких вітчизняних вчених як В. Геєць, М. Ермошенко, Т. Ковальчук, Т. Майорова, В. Міщенко, А. Олешко, Б. Панасюк, М. Савлук.

У загальному розумінні інвестиційний кредит — це суспільні відносини, що виникають між учасниками інвестиційного процесу (кредитором та інвестором-позичальником) у зв'язку з передачею у тимчасове користування коштів (ресурсів) для фінансування інвестиційних заходів на засадах зворотності, платності і добровільності [2, с. 31].

М. Савлук зазначає, що в умовах інвестиційної кризи кредит відіграє значну роль у відновленні діяльності підприємств, допомагає їм зміцнити асортимент і по-

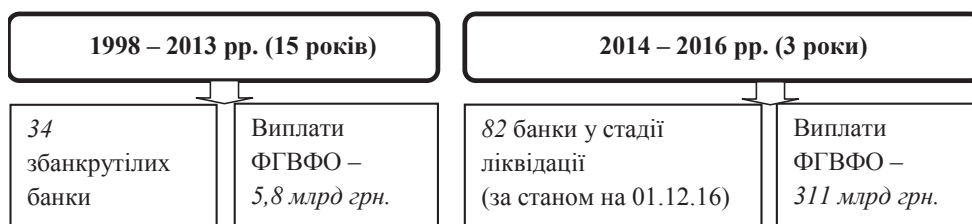
ліпшити якість продукції, зробити цю продукцію конкурентоспроможною на внутрішньому і світовому ринках [3, с. 490]. У цьому контексті роль держави в інвестиційних процесах є визначальною, оскільки антикризове регулювання національної економіки передбачає проведення активної інвестиційної політики. Ефективність державних інститутів визначається можливістю врегулювання політичних розбіжностей, забезпеченням політичної стабільності й передбачуваною державною політикою, які в сукупності сприяють стійкості та формують підвалини динамічного розвитку економічної системи [4, с. 4—7].

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — розробка важелів макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування, спрямованих на нарощування обсягів та забезпечення доступності інвестиційних ресурсів для реального сектору економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин, що призвели до руйнації банківської системи України, інвестиційно-кредитні можливості банківської системи вкрай обмежені. Кошти, втрачені клієнтами ліквідованих у 2014—2016 роках 82 банків (рис. 1) склали 345 млрд грн., з них: фізичні особи — 134,7 млрд грн. (частина відшкодована ФГВФО); юридичні особи — 78,9 млрд грн.; втрати банків за міжбанківськими кредитами — 78,1 млрд грн.; втрати НБУ (рефінансування цих 82 банків) — 53,1 млрд грн.; витрати ФГВФО на відшко-

Рис. 1. Втрати банківської системи України

Джерело: узагальнено за даними офіційних сайтів Національного банку України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

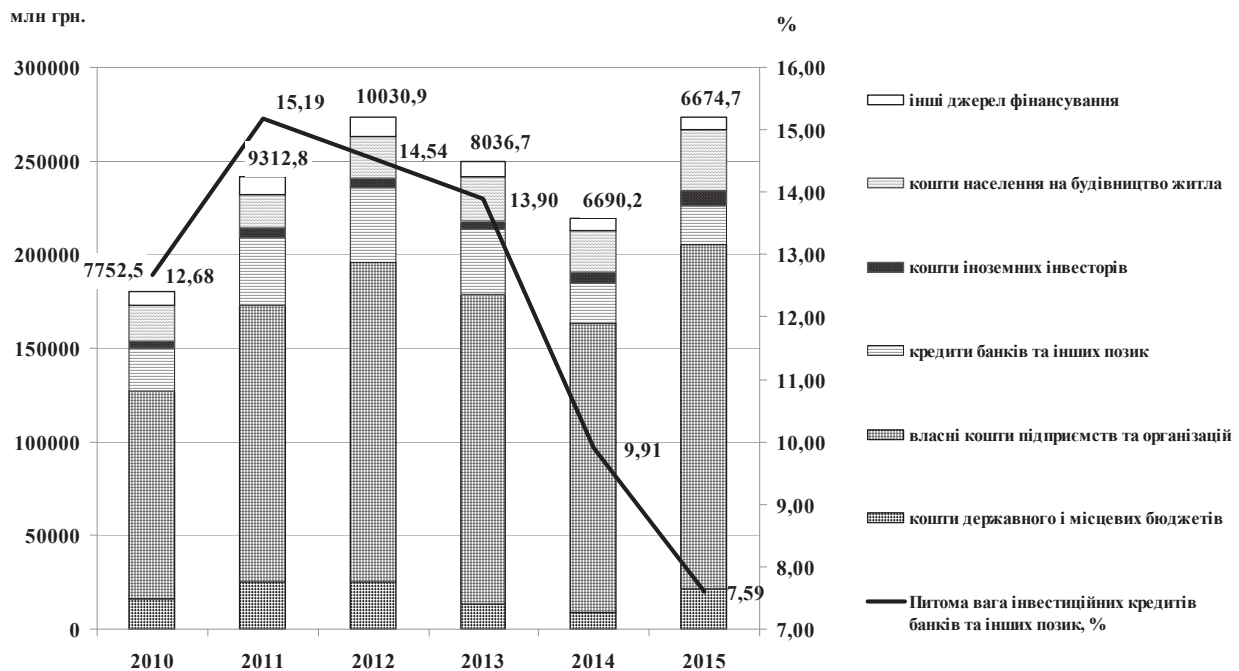

Рис. 2. Джерела фінансування капітальних інвестицій в Україні*

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України.

дування вкладів до 200 тис. грн. — 75 млрд грн. (фонд отримав 51 млрд грн. від Мінфіну (на цю суму збільшився державний борг) і 9 млрд грн. від НБУ) [5].

Консолідація банківської системи України, в результаті якої кількість банків в Україні зменшилась у 2014 — 2016 рр. на 82 банки, а частка загальних активів найбільших 10 банків зростає з 55 % у 2014 році до 74,3 % на кінець 2016 р., не призвели до покращення інвестиційно-кредитної діяльності комерційних банків.

У реальному секторі економіки потенціал банківської системи щодо кредитування інвестиційної діяльності майже не використовується. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються обмежені (в умовах падіння прибутковості) власні кошти підприємств, питома вага яких у загальному обсязі інвестицій становить 68 відсотків. У протилежності банківське інвестиційне кредитування має усталену тенденцію до згортання, при чому випереджаючими темпами скорочується довгострокове інвестиційне кредитування. У 2013—2015 роках відбулося суттєве зниження обсягів кредитного фінансування інвестицій — у 2013 році темпи падіння банківських кредитів та інших позик становили — 87,4 %, у 2014 р. — 62,6 %, у 2015 р. — 95,4 %. Відповідно питома вага інвестиційного кредитування у загальному обсязі фінансування капітальних інвестицій скоротилась з 12,68 % у 2010 р. до 7,59 % — у 2015 р. (рис. 2).

З-поміж чинників падіння обсягів кредитування економіки слід виділити такі основні:

- 1) стримуюча монетарна політика НБУ, спрямована на стиснення грошової пропозиції;
- 2) відсутність достатнього обсягу активів банківської системи;
- 3) високі процентні ставки по кредитах;
- 4) підвищення вимог банків до надання кредитів переважно внаслідок зростання безнадійної кредиторської заборгованості та "поганих" кредитів (слід зазначити, що з 1 січня 2017 року набуває чинності нова постанова НБУ щодо оцінки кредитного ризику, адаптована до вимог Базельського комітету);
- 5) наявність значної кількості проблемних та збанкрутілих банків.

Кожний з означених чинників піддається макроекономічному впливу шляхом застосування загальних і спеціальних інструментів макроекономічного

регулювання банківського інвестиційного кредитування.

До загальних інструментів макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування відносимо інструменти монетарної політики, що впливають на процеси інвестиційного кредитування через інституціоналізацію фінансового ринку, грошову пропозицію, облікову ставку, нормативи обов'язкового резервування, операції на валютному ринку та операції з облігаціями внутрішньої державної позики.

Вихід національної фінансової системи з кризового стану та, відповідно, відновлення банківського інвестиційного кредитування мають ґрунтуватись на реалізації експансивної монетарної політики, що передбачає розширення грошової пропозиції [6, с. 204—217]. В Україні практика проведення жорсткої монетарної політики, спрямованої на обмеження грошової бази на тлі нарощування грошової експансії основними зовнішньоекономічними партнерами України (країнами ЄС, США) призвела до критичного стиснення інвестиційної активності. Обмеження грошової експансії продиктовані (у тому числі) вимогами МВФ щодо неперевищення встановленого обсягу чистих внутрішніх активів, який розраховується як різниця між грошовою базою та чистими міжнародними резервами. Тобто нарощування внутрішнього кредитування відбуватиметься лише за умови зростання чистих валютних резервів без урахування заборгованості перед МВФ, що є неможливим при стагнації економіки з огляду на дефіцит платіжного балансу. Коло замикається — зростання економіки неможливе без нарощування внутрішнього кредитування, а кредитування неможливе без виконання вимог МВФ, які обмежують таке зростання. Для отримання чергового траншу МВФ існує дві неприйнятні альтернативи для вітязняної економіки — або обмежувати грошову пропозицію, або девальвувати національну валюту. Хоча в перспективі НБУ передбачає збільшення грошової маси — у 2017 та 2018 роках майже на 13% та 14% відповідно [7].

Альтернативою зовнішнім запозиченням є задіяння внутрішніх резервів боргового фінансування, зокрема за рахунок випуску ОВДП на інвестиційні цілі та забезпечення їх розміщення і обігу на вторинному ринку цінних паперів. Такий механізм дозволить забезпечити інвестиційними ресурсами приватний бізнес, розвину-

Таблиця 1. Динаміка кредитних ставок в Україні у 2013–2016 роках

Роки	Облікова ставка НБУ, %	Середньозважена ставка рефінансування за всіма інструментами, %	Процентні ставки за кредитами суб'єктам господарювання за станом на кінець року, % річних (без урахування овердрафту)			
			в національній валюті		в іноземній валюті	
			коротко-строкові	довго-строкові	коротко-строкові	довго-строкові
2013	з 10.06 – 7,0 %; з 13.08 – 6,5 %	7,15	18,5	16,6	2,5	-
2014	з 15.04 – 9,5%; з 17.07 – 12,5%; з 13.11 – 14,0%	15,57	20,8	16,1	11,0	11,1
2015	з 06.02 – 19,5 %; з 04.03 – 30 %; з 28.08 – 27 %; з 25.09 – 22 %	25,22	18,8	26,4	14,9	-
2016	з 22.04 – 19 %; з 27.05 – 18 %; з 24.06 – 16,5 %; з 29.07 – 15,5 %; з 16.09 – 15 %; з 28.10 – 14 %	17,36	17,2	23,8	0,1	9,7

Джерело: узагальнено за даними НБУ.

ти фондовий ринок та послабити зовнішнє боргове навантаження на економіку.

Дієвим інструментом макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування має стати експансивна облікова політика НБУ. Слід зазначити, що в умовах рецесії в більшості країн світу застосовується стимулююча процентна політика, що має на меті активізувати інвестиційну активність. Базові відсоткові ставки центральних банків країн ЄС коливаються у межах 1,5–6 відсотків. Водночас в Україні облікова ставка НБУ є найвищою серед європейських країн, а її зниження не завжди призводить до адекватних змін процентних ставок комерційних банків (табл. 1).

За економічними законами зниження процентної ставки призводить до зростання пропозиції грошей і стимулювання інвестиційної активності внаслідок зростання попиту на дешевші кредити рефінансування, що забезпечує розширення грошової маси, підтримання ліквідності банків та стимулює здешевлення кредитних ресурсів. Зниження ставок рефінансування призводить до зниження ставок комерційних банків для економічних суб'єктів з певним часовим лагом. Банківська система використовує значення офіційної процентної ставки НБУ для корегування процентних ставок за депозитними та кредитними операціями у національній валюті. Стимулююча процентна політика НБУ, наслідком якої є зниження комерційними банками процентних ставок за депозитами і кредитами, спричиняє зміни у розподілі капіталу між сегментами фінансового ринку, які позитивно впливають на динаміку інвестицій, а через них на реальний ВВП [6, с. 210 – 211].

Спеціальні інструменти макроекономічного регулювання банківського інвестиційного кредитування включають:

- правове супроводження кредитної діяльності банків;
- податкові преференції;
- встановлення пільгових відсоткових ставок;
- відшкодування державою ставок по кредитах для пріоритетних секторів економіки;
- співфінансування інвестиційних проектів на заходах державно-приватного партнерства.

Особливим напрямом макроекономічного регулювання є забезпечення захисту та стимулювання повернення олігархічних капіталів, раніше виведених з України з їх подальшим інвестуванням у реальний сектор економіки та пріоритетні напрями інноваційної діяльності.

ВИСНОВКИ

Активізація інвестиційної активності можлива за умови проведення експансивної монетарної політики, що полягає у розширенні грошової пропозиції, поступового зниження облікової ставки з комплементарним застосуванням немонетарного механізму протидії інфляційним процесам. Потребує впровадження механізм цільового випуску облігацій внутрішньої державної позики під пріоритетні інвестиційні проекти та вста-

новлення державних преференцій щодо інвестиційного кредитування бізнесу. Це дозволить розширити доступ бізнесу до кредитних інвестиційних ресурсів за прийнятними умовами і відсотковими ставками.

Основною передумовою залучення капіталів фінансово-промислових груп та іноземних суб'єктів господарювання на інвестиційні цілі є запровадження дієвого механізму захисту приватних фінансів у банківській системі України.

Література:

1. Швайдак В.Н. Мы хотим и можем спасти себя сами / В.Н. Швайдак // Горожанин. — № 31 (557). — 4—10 августа 2016. — С. 15.
2. Майорова Т. Підвищення ролі банківського інвестиційного кредиту в інноваційному розвитку економіки України / Т. Майорова, С. Урванцева // Вісник НБУ, березень, 2014. С. 30—35.
3. Гроші та кредит: підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, І.М. Лазепко [та ін.] / За заг. ред. М.І. Савлука. — 5-те вид., без змін. — К.: КНЕУ, 2009. — 740 с.
4. Олешко А.А. Концептуальні засади антикризового регулювання національної економіки / А.А. Олешко // Економіка та держава. — 2012. — № 9. — С. 4—7.
5. Аналітика. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12693&menu=119&Itemid=113
6. Олешко А.А. Антикризове регулювання національної економіки: теорія і практика: монографія / А.А. Олешко; Національний університет ДПС України. — Ірпінь: Видавництво НУДПСУ, 2012. — 350 с.
7. Інфляційний звіт / НБУ. — 2016. — Жовтень. — 58 с.

References:

1. Shvajdak, V. N. (2016), "We want and we can save ourselves", Gorozhanin, vol. 31 (557), p. 15.
2. Maiorova, T. and Urvantseva, S. (2014), "Enhancing the role of bank investment loan of innovative development economy of Ukraine", Visnyk NBU, berezen', pp. 30 — 35.
3. Savluk, M. Moros, A. and Lasepko, I. (2009), Hroshi i kredyt [Money and Credit], 5nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. Oleshko, A.A. (2012), "Conceptual framework of crisis management of the national economy", Ekonomika ta derzhava, vol. 9, pp. 4—7.
5. The official site of Association of Ukrainian banks, (2016), "Analytics", available at: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=12693&menu=119&Itemid=113 (Accessed 05 Jan 2017).
6. Oleshko, A. (2012), Antykrizove rehuliuвання natsional'noi ekonomiky: teoriia i praktyka [Anti-crisis regulation of national economy: theory and practice], NUSTA, Irpin, Ukraine.
7. National Bank of Ukraine (2016), Inflatsiynyj zvit. zhovten' [The inflation report. October], NBU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2017 р.